

Wat bracht het jaar 2001?

Willem Renema

Het regent en waait en buiten is het koud, het vangseizoen lijkt erop te zitten. Tijd voor een terugblik op de zweefvliegvingsten uit 2001. Welke zeldzame soorten waren algemeen, en welke algemene kwamen weinig voor?

Na een erg vroeg voorjaar met veel waarnemingen in 2000, wilde iedereen alweer vroeg het veld in. Helaas waren de maanden maart en april erg koud, weinig waarnemingen van de echte voorjaarssoorten dus. Op een paar (relatief?) mooie dagen in april vlogen ze wel, getuige de vangsten door Leendert-Jan van der Ent van *Melangyna quadrimaculata* en *Cheilosia albipila*.

In mei werd het weer beter, en nam ook de hoeveelheid waarnemingen toe. De eerste echt opvallende soort in 2001 was *Cheilosia caerulescens*. Hoewel de afgelopen jaren al regelmatig waargenomen, lijkt deze soort zich nu echt in Nederland gevestigd te hebben, en in het kader van de ecologie van zweefvliegen is deze soort kenmerkend voor tuinen. Al op 2 mei werd de soort voor het eerst waargenomen in Meterik (Noord-Limburg, Sander Turnhout), maar al snel daarna werden er meer waarnemingen gedaan, en dit ging door tot eind augustus. Waarnemingen zijn gedaan door het hele land, van Friesland tot Limburg en ook regelmatig in het westen van het land.

Een andere opvallende soort was *Cheilosia semifasciata*, die erg talrijk was op verschillende plekken in de binnenduinstrand (Heemstede, Leiden, Wassenaar, Den Haag), maar ook op de Veluwe. Een derde *Cheilosia* die relatief veel gevangen is dit jaar is *C. urbana* (= *C. praecox*). Vincent Kalkman verzamelde een serie in de Kennemerduinen op bloeiende wilg, maar ook in Meyendel vloog deze soort, hier echter op bloeiende meidoorn. Mijn ervaring met deze kleine soort is dat hij vaak diep tussen de takken van bloeiende struiken vliegt, waar hij lastig te vangen is.

Verder een aantal erg noordelijke waarnemingen van soorten die zich in de voorgaande jaren al uitbreidden, maar dit door lijken te zetten. *Criorhina asilica* werd op een aantal plaatsen in Twente gevangen (John Smit), net als *C. floccosa*. *Criorhina ranunculi* werd gevonden bij Didam (Gerard Pennards). *Callicera*, een andere houtbewoner (de larven althans) deed het ook weer goed. Bij Malden ving Leendert-Jan van der Ent op

hetzelfde bloeiende bremstruikje zowel *C. fagesii* (ook bij de Didam weer gevangen) als *C. rufa*. Net over de grens in Duitsland werden op brem vervolgens nog eens negen *C. rufa*'s gevangen. Opletten op bloeiende bremstruiken dus komend jaar!

Een concentratie van waarnemers op het Diptera-weekend in Noord-Limburg leverde ook weer een groot aantal leuke waarnemingen op. Traditioneel werd *Ceriana conopsoides* op het Diptera-weekend gevangen, maar dit jaar wel erg veel, naar ik meen acht exemplaren op drie of vier plaatsen. Ook daarna werd deze soort nog vaker gevangen (Breda, Nijmegen, Veluwe). Verder *Volucella inflata*, die later ook door Bart Achterkamp in Twente gevangen zou worden. Deze zeldzaamste *Volucella* wordt de laatste jaren ook weer vaker gevangen. Deze soort vliegt vaak erg hoog op struiken (hoewel hij ook op bereklauw te vangen is).

2001 was ook een goed *Brachyopa*-jaar. Wederom *B. panzeri* in de Achterhoek, maar ook veel *B. pilosa* in de duinstreek, waar hij voorheen nog maar weinig bekend was. Opvallend was het grote aantal erg late waarnemingen van *B. scutellaris*. Ook dit jaar leken de Syrphini in relatief kleine aantallen aanwezig, met een mogelijke uitzondering in de duinstreek.

Na een slechte maand juni belanden we alweer in juli bij de echte zomersoorten. Dan eerst maar eens kijken naar de algemene soorten die er weinig vlogen. Eind juni en begin juli vlogen er erg weinig *Eristalissen*, over het algemeen wel alle soorten, maar het was sprokkelen. Later trok dit bij, en was *E. abusiva* zelfs relatief talrijk vanaf half juli. *Eupeodes corollae* was wel aanwezig, maar lang niet in zulke grote aantallen als in andere jaren. *Meligramma guttata* vloog zowel in het voorjaar maar vooral eind juli/ begin augustus, wellicht voornamelijk in de kuststreek, maar ze zijn ook wel in het binnenland gevangen (Limburg, Veluwe). Een andere soort die goede en slechte jaren kent is *Chrysotoxum veralli*. Die kende dit jaar duidelijk een erg goed jaar. Normaal wordt deze soort voornamelijk dicht langs de oostgrens gevangen, maar nu zijn er ook waarnemingen bij Didam, Helmond, Nijmegen en Ommen (Laurens van der Leij, Gerard Pennards, Wouter van Steenis).

En dan komen we weer bij de *Cheilosia*'s. *Cheilosia illustrata* (fig. 1) heeft zijn opkomst doorgezet, en is nu in bijna heel Nederland gevangen. Opvallend was dat hij niet alleen in bossen, maar ook regelmatig in open gebieden vrij ver van bossen werd gevonden. Op veel plaatsen waren de aantallen *C. proxima* erg laag. Opvallend was dat Wouter van Steenis *Cheilosia velutina* in aantal had in Zuidoost-Groningen.

Figuur 1: *Cheilosia illustrata* is nu in bijna heel Nederland gevangen (foto Willem Renema).

Ook veel gevangen, en niet alleen in het westen van het land, is *Volucella zonaria*. Behalve dat deze soort zich in West-Nederland gevestigd lijkt te hebben, lijkt hij nu ook in het zuiden van het land een vaste voet op Nederlandse bodem te hebben. Hij is echter al tot in Groningen gevangen, dus zeker niet beperkt tot het zuiden van het land.

En als we het dan toch over trekkers hebben, ook dit jaar is weer een exemplaar van *Helophilus affinis* gevangen, en wel in Ommen. Een paar dagen voordat Wouter van Steenis deze trekker van oostelijke kom af ving, ving ikzelf een zuidelijke soort, *Scaeva dignota*. *Xanthandrus comtus*, een derde soort die sterk verdacht wordt een migrant in Nederland te zijn werd ook veel gevangen, vooral in de kuststrook (inclusief de Waddenkust).

Echt opvallend was het voorkomen van *C. scutellata*. Vanaf begin juli, maar vooral eind juli-half augustus was deze soort talrijk, op een aantal plaatsen zelfs de talrijkste *Cheilosia*. Rond Leiden kwam deze soort in bijna elk bos voor, maar ook in het binnenland en Limburg vloog *C. scutellata* veel. *C. scutellata* is over het algemeen vrij fors, en vliegt meestal op witte schermbloemen, in tegenstelling tot *C. bergenstammi*, waar hij in habitus het meest op lijkt. Overigens had ik de indruk dat de zomergeneratie van *C. bergenstammi* in het duin minder talrijk was dan andere jaren. Ook *C. longula* is zo af en toe waargenomen, soms zelfs tussen de *C. scutellata*. Zowel *C. scutellata* als *C. longula* hebben larven die in paddenstoelen, voornamelijk boleten, leven. Vorige herfst was extreem goed voor deze paddenstoelen, dus dat kan de talrijkheid van deze soorten verklaren.

Nu ben ik bijvoorbeeld de grote aantallen waarnemingen van *Orthonevra* vergeten. In het voorjaar vloog in verschillende veengebieden *O. geniculata*, onder andere in de Alde Faenen in Friesland (Peter de Boer). Hier was *O. intermedia* een redelijk gewone verschijning (Peter de Boer), maar deze soort is ook op andere plekken waargenomen, niet alleen in veengebieden, maar ook in bossen (voornamelijk Limburg?). *O. brevicornis* werd ook gevangen, al vroeg in het jaar in Wageningen, maar ook een aantal keer op het Diptera-weekend tussen vuilboompjes.

Tenslotte vloog *O. nobilis* eind augustus talrijk in Midden-Limburg, een plek waar ik hem nog maar een keer eerder had waargenomen. *O. nobilis* was hier algemeen op dolle kervel en peen op verruigde stukken langs de Roer.

Door het grote aantal waarnemingen en waarnemers is deze opsomming vrijwel zeker erg incompleet. Ik heb me gebaseerd op de Zweefmail, wat ik hoor van anderen en eigen waarnemingen. Bij een aantal waarnemingen heb ik waarnemers gezet, maar voor de leesbaarheid niet bij alle.